

CORPORAȚIUNEA FOȘTILOR GRĂNICERI NOBILI DIN DOBRA (1860-1950)

Elenuța Mărioara Vânătoru

Majoritatea comunelor din Regimentul I românesc de graniță s-au pronunțat pentru menținerea integrității „*fondului de mondire*” și a veniturilor din arenda munților, ca „*Fond scolastic*”.

Este de presupus că foștii grăniceri hunedoreni din întreg comitatul Hunedoara, profitând de promulgarea, de către împăratul Franz Joseph I, la 8/20 octombrie 1860, a actului organic cunoscut sub titlul de „Diploma din octombrie”, care punea capăt sistemului „neoabsolutist” și deschidea o eră de guvernare constituțională, a regimului liberal (1860-1867), să se fi constituit în persoane juridice pe baza codului civil austriac din 1859.

În această calitate, proprietățile regimentului românești de graniță, dar și cele ale regimentului de husari secui, de care au aparținut grănicerii nobili dobreni, au fost administrate până în 1918 de către comitetele alese din rândul foștilor grăniceri. Din veniturile realizate se acordau, an de an, burse și ajutoare fiilor foștilor grăniceri.

La 22 aprilie 1863, la prima conferință generală a foștilor grăniceri a fost ales ca președinte al Comitetului „Fondului scolastic”, cu sarcina de a administra acest fond, căpitanul Constantin Stezan. Din acest fond s-au repartizat, anual, fiecărei companii, câte 700 de florini pentru scopuri școlare.

Instaurarea regimului dualist austro-ungar, în 1867, a însemnat și înăsprirea condițiilor de funcționare a școlilor românești, multe din ele susținute în comitatul Hunedoara de foștii grăniceri, școli ce erau considerate de miniștrii unguri ai instrucțiunii publice ca focare de dezvoltarea conștiinței naționale a românilor din Transilvania. Din acest motiv printr-o serie de măsuri arbitrare, în 1896, școlile foștilor grăniceri din Regimentul I românesc de graniță, au fost declarate școli comunale, iar activitatea comitetelor grănicerești a fost redusă la administrarea fondurilor.

Cu toate aceste greutăți, datorită preponderenței populației românești, majoritară în Dobra, Corporația foștilor grăniceri nobili din dobreni continuă să aibă un rol important în viața economică, politică, socială, culturală a localității între anii 1919-1950. Pentru început este necesar să subliniem faptul că în documente vom întâlni frecvent și alte denumiri pentru respectiva corporație cum sunt de pildă „*Corporațiunea grănițerească din Dobra*”, „*Corporațiunea foștilor grăniceri dobreni*”.

Corporația deținea o avere imobilă (păduri, teren agricol) importantă fapt ce a făcut ca aceasta să intre sub incidența legii de reformă agrară din 1921. Suprafața de pădure deținută de corporație este specificată în procesul verbal întocmit la 18 iunie 1922 de „*Comitetul local pentru expropriere și împroprietărie*”.

din comuna Dobra” din care aflăm că „Dobra ca persoană juridică n-are pădure proprie. Corporațiunea Grănițerească posedă în comuna noastră 514 jugăre pădure, iar în hotarul comunei Abucea 236 jugăre. Această pădure dacă s-ar declara de pădure comunală nu este suficientă pentru întreaga comună. Deci ca să se acopere lipsa mai consult e să se exproprieze pădurea din în vecinătate a proprietarului Lazar Ludovic din hotarul comunei Abucea, care pădure înainte de comasație a fost pădurea Corporațiunei și la comasație au luat-o mișelește de la românii noștri”¹. Și cu toate că s-ar expropria pădurea foștilor grăniceri nobili dobreni, aceasta ar fi „nesuficientă pentru a acoperi lipsurile unei comune cu populație numeroasă”².

Fiind aplicate prevederile legii de reformă agrară, Corporația foștilor grăniceri nobili din Dobra rămânea fără o importantă suprafață de pădure care a fost transformată în pădure comunală. De altfel, în 1923 o cerere adresată de „subscriții ca membri îndreptățiți ai compozesoratului grănițeresc din Dobra” adeseată „Onoratei Comisii Agrare” sublinia că semnarii se învoiesc „*unanim ca pădurile Corporațiunei grănițeresci să fie comunale, afară de „Luncă”*”. Printre semnatori deslușim numele lui Popa Vasile, Ioan Neamțu, George Costandin, Leșnican Vichente, Ioan Nandra, Alexandru Nemeș, Tomuța Ioan lui Ianăș, Ion Murar, Alexandru Oancea, Ioan Criste, Ilie Ladar, Neag Roman, Laieș Nemeș, Nicolae Herbai ș.a.³. Mulți dintre aceștia vor avea un rol important în administrația comunală în toată perioada cuprinsă între anii 1919-1950, fiind aleși de dobreni în consiliile comunale, în comisiile interimare, unii dintre fruntașii corporației fiind aleși chiar primari sau ajutor de primar. Acest lucru a fost posibil datorită statutului lor de buni gospodari pe care îl obținuseră ca urmare a administrării averii imobile și mobile a corporației.

Edificator în sprijinul celor afirmate este procesul verbal luat în „*ședința adunării generale a Corporațiunei grănițeresci ținută la 23 octombrie 1921 în localul școlii confesionale din Dobra*”. Obiectul dezbaterilor de pe ordinea de zi a fost „*Restaurarea Comitetului administrativ a funcționarilor și a Comitetului de supraveghere pe periodul anilor 1922, 1923 și 1924*”. Ținerea adunării generale se anunțase „*prin tobă, cu 15 zile înainte*”. La adunarea respectivă s-au prezentat 61 de membri „*îndreptățiți la vot*”. Adunarea generală a început prin „*alegerea de președinte de etate ad-hoc a d-lui Augustin Degan, de notar ad-hoc pe dl. Ioan Moiescu și ca membri de încredere pe d-nii Ioan Comloși, George Mustețiu, Țig George și Tomuța George*.”

Președintele de ședință declarând deschisă adunarea „*citește paragraful 5 din Statutele Corporațiunei și provoacă pe cei prezenți la alegerea Comitetului administrativ constătător din 20 membri*”. După o consultare de o jumătate de oră membrii prezenți „*aleg în Comitet pe următorii: Toma Criste, Adam Leșnican,*

¹ DJANH, fond Inspectoratul tehnic cadastral, mapa 191, f.31.

² Ibidem.

³ Ibidem.

Adam Nandra, Henț Iuon, George Costandin, Oprean George, Nemeș Șandor, Herbai Nicolae grecu, Ion Rus, George Tomuța, Haneș Laieș, Vichente Leșnican, Moisă Vichenti, Ilie Ladariu, Adam Suci, Ludovic Grozuța, Ion Nandra Oancea Iuon, Nemeș Laios”. În continuare prezidiul solicită adunării „să aleagă 5 bărbați în Comitetul de supraveghere”. În respectivul comitet au fost aleși următorii: „de președinte-dl Augustin Degan; membri-Adam Nistor, George Musteșiu, Ioan Gruia, George Babeș;” La rândul său, comitetul administrativ era condus de „biroul Comitetului alcătuit din 3 membri”⁴.

S-a amintit mai sus că președintele a dat citire paragrafului 5 din statutul corporației foștilor grăniceri nobili dobreni. Într-adevăr statutul exista încă din 1911 când a fost „pertractat și aprobat în adunarea generală ținută în 24 decembrie 1911” și fusese semnat de „Ioan Oieșdean, președinte și Ioan Neamțu, notar”, după care, trimis la Budapesta, la ministerul de interne ungar pentru aprobare, a primit acordul la 2 aprilie 1913 prin semnătura lui „Madarasz, consilier ministerial” care semnase pentru ministru. Acesta este statutul „referitor la administrarea comunității de avere a foștilor grăniceri husari din Dobra” dezbătut și aprobat în ședința adunării generale din 28 decembrie 1924 ținută sub președinția lui „Simion Pascu și a notarului Adam Nistor”. Din statutul respectiv aflăm că numele persoanei juridice este „Comunitatea de avere a foștilor husari secui grăniceri din Dobra” care avea ca scop „administrarea averii sumare a descendenților familiilor foștilor grăniceri din Dobra”. Sigiliul comunității purta inscripția „Composesoratul foștilor husari secui grănițeri din Dobra”⁵.

Averea comunității „afară de pădurile aflătoare în cartea funduară...din comuna Dobra, a căror administrație economică în sensul hotărârilor cuprinse în titlul al 2-lea a art. de lege XIX din anul 1898 (legea pădurilor din Austro-Ungaria n.n.) se va organiza separat și asupra cărora, prin urmare, dispozițiile acestui statut nu se estind, sunt următoarele: I. imobilele cuprinse în nr. 58, partea I-a a cărții funduare din Dobra...; II. imobilele din comuna Dobra, partea a II-a a cărții funduare...; III. Imobilele din comuna Abucea, nr. cărții funduare 117-267; IV. Două mori aflătoare pe râul Dobrei; V. Dreptul de podărit pe râul Mureș pe drumul ce conduce la comuna Kimpur-Kimpur Surduc; VI. Dreptul de strângere a vămii de la târgurile de săptămână și de țară încuviințate în comuna Dobra; VII. Dreptul de vânat pe realitățile indicate în paragraful 2; VIII, Dreptul de pescuit în râul Mureș de la comuna Lăpușnic până la comuna Stretea, mai departe, din partea nordică a comunei Stretea până la comuna Lăsău și în râul Dobrei de la Mihăiești până la vărsarea lui în Mureș;”⁶

Conform paragrafului 4 din statut „drept de proprietate și folosință la averile indicate în paragraful 2” îl aveau descendenții foștilor grăniceri nobili dobreni în număr de 153. Numele acestora se poate afla din anexa de la sfârșitul

⁴ DJANH, fond Primăria comunei Dobra, dosar 2/1921, f.1.

⁵ Idem, fond Prefectura județului Hunedoara, dosar 5/1924, f.1.

⁶ Ibidem.

volumului, pentru că am considerat că înșiruirea lor în textul de față ar cuprinde o întindere mare ce nu se justifică. În orice caz cota de participare în compozitorat a fost stabilită la 152 ½ de unități „conform sentințunei ridicate la valoare de drept a tribunalului din Deva în anul 1899, sub nr.10269 cu modificările tablei cu sentințele din 1904 sub no. 5221 și 1905 sub no.2216”⁷. Comunitatea de avere a foștilor grăniceri era administrată de „1.funționarii comunității și anume: a)Președinte; b) Cassar; c) Contabil notar; 2. Comitetul de administrare care constă din 20 membri; 3. Comitetul de supraveghere care constă din 5 membri;4.Adunarea generală a tuturor îndreptățiților”. Atât funcționarii cât și comitetele sus amintite se alegeau de adunarea generală a tuturor îndreptățiților pe timp de 3 ani. Ca funcționari și ca membri în comitetul de administrație se puteau alege „numai grăniceri bărbați și majoreni”. Persoanele fizice descendente ale foștilor grăniceri nobili aflate sub tutelă sau minore erau reprezentate în adunările generale de „tutorele respectiv îngrijitorul lor”, în timp ce „pe femeile majorene, corporațiunile, instituțiunile, societățile, firmele și în genere pe toate persoanele juridice le reprezenta plenipotențiații lor”. În plus, dreptul unui îndreptătit se putea exercita „și prin mandatar”. În toate situațiile de mai sus, o persoană putea să aibă „numai o plenipotență” act doveditor care trebuia arătat președintelui de ședință „cel puțin cu o oră înainte de alegere” întrucât neprezentarea acestui document „eschide (exclue n.n.) pe plenipotențiat de la dreptul de vot dacă cineva a cedat pentru aceiași alegere mai multe plenipotențe, acestea toate sunt nevalide”⁸.

Alegerea funcționarilor administrativi, a comitetelor amintite se făcea prin „viu grai, însă la cererea a douăzeci îndreptățiți este a se ordona votarea secretă”. Drept de vot aveau toți îndreptățiții respectiv descendenții acestora. Descendenții erau obligați „a-și dovedi cu documente dreptul de îndreptătit cu 8 zile înainte de adunarea generală” calitatea de descendent fiind dedusă din „cartea de partașie, astfel că drept de vot vor avea numai acei al căror nume este în această carte”. Ca funcționari și membri în comitete puteau fi aleși „numai bărbați majoreni, membri ai comunității, indivizi ce posed destoinicie, crezuți și care au dovedit viață morală ireproșabilă”. În sfârșit, „prima alegere se face după aprobarea acestor statute în luna ianuarie, celelalte tot la trei ani și totdeauna în luna ianuarie se vor ținea”⁹.

Privitor la drepturile și îndatoririle funcționarilor statutul precizează că președintele are dreptul a reprezenta comunitatea „atât în afacerile ei interne cât și externe înaintea judecătoriilor și autorităților administrative”, cu deosebire în procesele intentate de comunitate sau în cele intentate în contra comunității. Casierul, normal, se ocupa cu încasarea tuturor veniturilor comunității, dar sub supravegherea președintelui, să achite cheltuielile pe care le datora comunitatea etc. Cum se foloseau veniturile comunității? Conform prevederilor statutare, ele erau folosite: „a) Pentru acoperirea cheltuielilor de manipulare și salarizarea

⁷ Ibidem, f.2.

⁸ Ibidem, f.3.

⁹ Ibidem.

funcționarilor comunității; b) plățirea datoriilor și a dărilor care însărcinează comunitatea; c) pentru ținerea în stare bună a caselor, morilor, brodurilor și a tuturor obiectelor care formează posesiunea comunității; d) Surplusul, după acoperirea derogățiunilor amintite în punctele a, b, și c, se va folosi conform hotărârii adunării generale ori pentru sporirea averii comunității sau se va împărți membrilor comunității în proporția părților lor”. Însă hotărârea adunării generale care prevedea că „surplusul din administrarea averii se destinează spre alte scopuri decât împărțirea între membrii comunității” trebuia să fie aprobată prin decizie de către autoritatea judecătorească, decizie care, la rândul ei putea fi apelată, în termen de 15 zile „la Ministerul regesc de Interne”¹⁰. La același minister, ca ultim for de judecată se putea apela în termen de 15 zile, și „în contra deciziunilor congregației comitatense” singura la care se putea face recurs în contra hotărârilor adunării generale a îndreptățiților luate în cazul „divergențelor obveniente între funcționari și comitetul executiv”. Se putea apela „prin recurs contra deciziunei congregației comitatense prin primăria comunală Dobra” iar conținutul acestor deciziuni era adus la cunoștință publică fie prin afișare, adevărită prin certificat comunal, fie „publicarea verbală prin baterea dobei”¹¹.

În privința îndatoririlor funcționarilor statutul prevede că ei sunt obligați ca „până la 31 decembrie inclusiv să compună ratiocinul (bilanțul n.n.) comunității” și să-l supună spre dezbateră comitetului direcțional în luna ianuarie a anului următor și spre aprobare adunării generale și, în fine, spre supraexaminare înaintea congregației comitatense. De asemenea funcționarii erau obligați să alcătuiască în fiecare an, la sfârșit, „preliminarul de spese al comunității”, preliminar ce era supus „spre pertractare direcțiunii și adunării generale a tuturor îndreptățiților și apoi al supșterne spre aprobare congregației comitatense”¹².

Din felul în care funcționau organele de conducere ale corporației foștilor grăniceri nobili din Dobra putem să ne dăm seama despre experiența dobândită de cei aleși în rezolvarea chestiunilor de administrare a averii respectivei corporații. În mod firesc, această experiență a fost folosită și în administrarea averii comunale atunci când mulți dintre descendenții foștilor grăniceri au fost aleși în organismele administrației locale de către locuitorii din Dobra. De pildă, comitetul administrativ al corporației ținea în fiecare lună o ședință ordinară, și, ori de câte ori este necesar, ședințe extraordinare care se convocabau de către președintele corporației „la cererea a cel puțin 5 membri din comitetul direcțional”. Acest comitet era convocat de președinte sau de contabilul notar prin circulare în care trebuia precizat „scopul adunării și obiectele de pertractare”. Deciziile comitetului direcțional se luau cu majoritate de voturi, însă ele erau valide doar cu condiția ca, pe lângă președinte să fie prezenți încă 6 membri. În caz de paritate de voturi „decide votul președintelui”. Apoi, în fiecare an corporația grănicerească ținea „două adunări

¹⁰ Ibidem, f.4.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

generale ordinare, una în luna ianuarie pentru examinarea socotelilor, iar cealaltă în luna septembrie pentru pertractarea preliminarului dec spese". În caz de necesitate, președintele „poate convoca și adunarea generală extraordinară la rugarea iscălită de douăzeci de membri . Adunarea generală a membrilor comunității este a se convoca prin baterea dobei cu 8 zile înainte de ținerea ei". Deciziile adunărilor generale se luau „cu majoritatea voturilor celor prezenți". Atunci însă când se luau „deciziuni de a vinde sau a cumpăra imobile, ca să fie aceste deciziuni valide se recere ca concluzele în această privință să se ia cu majoritate de 2/3 din totalitatea membrilor”¹³.

Orice posibilitate de fraudă sau de delapidare a averii composesorale erau excluse din start deoarece „comitetul direcțional și cel de supraveghere” erau obligate „a controla administrarea și manipularea averii comunității și despre toate daunele sau neglijențele observate sunt îndatorate a raporta adunării generale". În toate cazurile în care „comunitatea ar suferi daune din neglijența comitetului direcțional și de supraveghere atunci fiecare in solidum (solidari n.n) este responsabil materialmente față de comunitate pentru aceste daune”¹⁴. Mai departe statutul precizează că în legătură cu „administrarea și modul de folosire a pământurilor și a pășunilor care formează posesiunea corporațiunei” se va întocmi un regulament de organizare separat care va fi înaintat spre „întărire la ministerul de agricultură, conform ordonanței acestui minister no.48000 din 1894”¹⁵.

În sfârșit, o prevedere statutară importantă se referă la cazurile în care funcționarea corporației poate fi suspendată. Aceste cazuri sunt fie „abaterea de la scopul ei” pentru care a fost constituită, fie atunci când „va păși poate peste cercul activității sale satorit în aceste statute și întrucât prin continuarea funcționării sale va deveni periculoasă pentru corporațiune”¹⁶.

În timpul aplicării legii de reformă agrară din 1921, s-au ivit litigii între autoritățile care aplică prevederile legii și descendenții foștilor grăniceri nobili dobreni, în calitatea lor de proprietari a unor vechi privilegii obținute de la voievozii și principii Transilvaniei pentru serviciul prestat cu armele. În 1923, de pildă, Corporația foștilor grăniceri din Dobra înainta Tribunalului Hunedoara un apel, prin „Dr. Simeon Dragomir, avocat în Ilia Mureșană, contra Hotărârii no.178/1923 prin care se respinge aprobarea contractelor de donațiune către Biserică și de vânzare-cumpărare al acesteia către locuitorii din Tătărești”¹⁷. În fapt Corporația donase bisericii din Tătărești o suprafață de pământ iar aceasta, la rândul ei o vânduse unor locuitori din aceeași localitate, fapt ce încălca prevederile codului civil privind donațiile, care de regulă, nu se pot vinde unor terți.

¹³ Ibidem, f.5.

¹⁴ Ibidem, f.6.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem, f.7.

¹⁷ DIANH, fond Tribunalul Hunedoara Deva, dosar 61/1922, f.69.

Tot în apelul respectiv Corporația solicita examinarea hotărârii Comisiunii de ocol pentru expropriere și împrăștiere Ilia prin care „*se expropriează locul de târg și dreptul de târg și vamă al acestui târg*”¹⁸. În sprijinul demersului Corporației intervine primăria comunei Dobra care, în 23 aprilie 1923, trimite o adresă „*On.Comisiunii de ocol pentru expropriere și împrăștiere Ilia*” cu următoarele precizări: „*Subsemnata primărie comunală având în vedere că multe din trebuințele comunale și până acum se acopereau din venitele de vamă a Corporațiunii Grănițerești din Dobra care, la caz că se va expropria acest drept de târg și de vamă și locul de târg, Onorata Comisiune Județeană - după avizul prealabil al Comitetului Agrar - să ni se deie comunei noastre politice Dobra și anume trecând administrarea aceleia în mâna comunei noastre politice în mod direct*”.¹⁹

Evident că toate aceste hotărâri ale corporației se luau în cadrul ședințelor de adunare generală a tuturor îndreptățiților iar dezbaterile se consemnau în procese verbale care, absolut fără nici o întrerupere, acoperă întreaga perioadă cuprinsă între anii 1919-1950. Pe lângă chestiunile legate de reforma agrară care a afectat, după cum s-a văzut, proprietățile corporației, se discutau și se supuneau spre aprobare arendările unor drepturi pe care le mai avea corporația grănicerilor dobreni, cum sunt dreptul de târg, dreptul de vamă, dreptul de vânat, dreptul de pescuit, dreptul de morărit, arendarea brodului de pe Mureș în dreptul localității Câmpuri, dreptul de exploatare a lemnului de construcție din pădurea compososorală, a pășunatului de iarnă, vânzarea sau cumpărarea de terenuri, imobile, închirieri - hotelul „*Husarul*”, de pildă, arendarea fânețelor, a livezilor cu prune pentru țuică etc. Oricum informațiile din protocoalele ședințelor de comitet administrativ sau de la adunările generale ale corporației grănicerilor din Dobra sunt extrem de variate și oferă o imagine de ansamblu asupra vieții cotidiene din Dobra între anii 1912-1950. În sensul celor afirmate avem, pentru exemplificare, raportul președintelui Ion Musteșiu, care în raportul său prezentat adunării generale din 14 iunie 1925, pomenește despre „*arendarea prundului din Sideasca, repararea morilor, a iazului care alimentează moara de piatră*”, despre „*curățatul spinilor din „Luncă”, arendarea dreptului de pășunat, a terenului de vânătoare, și, în general, „urmărirea respectării drepturilor grănițerilor*”²⁰. În legătură cu acest din urmă aspect, același raport menționa că „*măcelarul Tomuța George folosește pe nedrept ¼ drept regal de măcelărit*”, în timp ce „*arendatorul Țigu Nicolae nu a executat lucrările, respectiv reparațiunile hotelului conform obligamentului*”, motiv pentru care președintele Ion Musteșiu propune „*abzicerea localului pe ziua de 15 noiembrie, adică pe termen de 3 luni*”²¹, aceasta însemnând de fapt procedura pentru organizarea unei noi licitații în vederea arendării lucrărilor de reparație a hotelului la alți ofertanți. De altfel în 29 octombrie, referitor la arendarea hotelului „*Husarul*” comitetul administrativ dădea „*mână liberă d-lui*

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, f.73.

²⁰ DJANH, fond Primăria comunei Dobra, dosar 2/1916, f.113-123.

²¹ Ibidem, f.124.

*Niță Oprean pentru concentrarea reuniunilor în care ar fi și corporația noastră pentru suma de 20000 lei annual. Reparaturile: ferestrele, vărutură internă și externă, curățirea hoarnelor, closetelor privesc pe arendator; reparaturile mai mari ca: facerea ușilor, ferestrelor, acoperișul privesc pe proprietar. Garanția materială o are arendatorul*²².

Nu de puține ori corporația foștilor grăniceri dobreni sprijinea, îndeosebi cu lemne, comunitatea locală. Astfel, în procesul verbal din 28 februarie 1928 încheiat cu ocazia ședinței ordinare a comitetului administrativ al corporației aflăm că, dat fiind iarna deosebit de grea, președintele corporației „*aduce la cunoștința comitetului plângerile pentru lipsa de combustibil care sosesc zi de zi în urma iernei grele din anul curent și, în general, lipsa de combustibil la toți aceia care au fost împărțâșiți cu lemne de foc din pădurile corporațiunii*”. Pentru a ieși din impas, președintele propunea să se facă „*pașii de lipsă pentru a primi cât mai iute una cantitate de pădure pentru a acoperi întrucâtva lipsa celor suferinzi*”²³.

Pentru aprobarea unei investiții importante care priveau comuna Dobra, cum a fost cazul construirii uzinei electrice, președintele a convocat adunarea generală în 12 octombrie 1930, cu scopul de a se pune „*în dezbatere cedarea locului „târgul vechi” primăriei pentru uzina electrică*”. Datorită discuțiilor aprinse, pro și contra, „*neajungându-se la o înțelegere, chestia se supune la votizație. Votează 31 membri cu „da”, adică să se deie; 12 membri votează să nu se deie, deci fiind numărul pentru a se da mai mare, târgul de vite vechi se va preda comunei în cazul când se va edifica uzina electrică în Dobra*”. Firește, corporația urmărea și un câștig, pentru că cedarea târgului vechi de vite pentru construcția uzinei electrice nu se făcea prin donație, ci printr-o tranzacție, astfel că „*pentru participarea Corporațiunei ca acționară, adunarea generală hotărăște a amâna dezbateră pentru o studiere mai amănunțită*”²⁴.

Sporirea averii corporației foștilor grăniceri nobili dobreni s-a făcut și prin încasarea de dobânzi pentru plasamente bancare. Urmărind cu atenție evoluția pieței de capital, în ședința ordinară din 27 decembrie 1934, comitetul administrativ al corporației aducea în dezbatere faptul că „*banca „Grănișerul” din Dobra, în urma aplicării legii conversiunii*²⁵ *plătește o cotă parte din depuneri deponenților ei. Comitetul deliberând asupra cauzei cu considerare la situația de față și din prevedere pentru viitor hotărăște ridicarea cotei corespunzătoare de la banca „Grănișerul” din Dobra și păstrarea sumei în casa de fier a Corporației sub trei chei: una la președinte, una la casier și una la secretar sau alt membru din comitei*”²⁶.

²² Ibidem, f.132.

²³ Ibidem, f.184.

²⁴ Ibidem, f.231.

²⁵ Este vorba de legea din 19 aprilie 1932 prin care se reduc datoriile proprietarilor agricoli (legea de conversiune a datoriilor agricole), lege ce este suspendată de o altă lege, cea din 26 octombrie 1932, conform căreia debitorii urmau “să se înțeleagă” cu creditorii asupra sumelor pe care urmau să le plătească, în caz de neînțelegere apelându-se la soluționarea chestiunii prin instanțele de judecată.

²⁶ DJANH, fond Primăria comunei Dobra, dosar 1/1934, f.15.

Nu trebuie însă să credem că toate ședințele de adunări generale se desfășurau în deplină armonie, fără controverse sau schimb de opinii. Dimpotrivă. Un astfel de caz care a generat discuții aprinse a fost discutarea dreptului membrilor corporației de a alege sau de a fi aleși în organele de conducere ale corporației, mai ales după ce în corporație au intrat și „străini” ca urmare a cumpărării unor cote părți din drepturile posesorale (cazul lui Löbl Hugo, arendaș evreu din Dobra, care evident, nu era descendent al vreunui grănicer). Astfel, în 22 februarie 1935, la ședința adunării generale a corporației foștilor grăniceri nobili dobreni în procesul verbal se consemnează că, ajungându-se cu ordinea de zi la *„alegerea funcționarilor și a comitetelor pe o perioadă de 3 ani, dl. Președinte dă cuvântul d-lui Țigu Nicolae care cere să se stabilească și să dea voie numai acelor a-și exercita dreptul de vot care sunt descendenți din vechii grăniceri, induși în statute sub paragraful nr.4”*. În continuare, vorbitorul subliniază că, în conformitate cu *„paragraful 7 din statut se înțelege că numai aceia au drept de vot care sunt descendenți direcți din linie bărbătească”*²⁷. Față de această interpelare, președintele corporației precizează că același paragraf se scrie că *„descendenții sunt obligați a-și dovedi cu documente dreptul de îndreptățiri cu 8 zile înainte de adunarea generală. Identitatea de descendent este a se induce în cartea de părtășenie, astfel că drept de vot numai aceia vor avea al căror nume obvine în această carte. Deci toți îndreptățiții sunt induși în această carte, fie descendenți direcți, fie numai linie femeiască sau părtași în urma cumpărărilor admise până în prezent”*. În afară de aceasta, extinzând precizările și la paragraful 8 din statut, președintele atrage atenția celui care contestase dreptul de vot al unor membri, că *„funcționari și membri în comitete pot fi aleși numai bărbați majoreni, membri ai comunității”* și întrucât membrii *„sunt toți proprietari, respectiv părtași în această corporație”* rezultă că toți *„au drept de a fi aleși și a alege”*²⁸.

De altfel, din discuțiile susamintite, este evident că multe din prevederile statutului nu mai corespundea realităților economico-sociale și politice. Un argument în sprijinul acestei ipoteze este ședința din 1 martie 1936 a adunării generale a tuturor membrilor îndreptățiți ai corporației foștilor grăniceri nobili din Dobra în care președintele Ioan Oprean *„face o largă expunere asupra situației de drept și de fapt a Corporației și amintește pe scurt călătoria ce a făcut-o la Comunitatea de avere a foștilor grăniceri din Caransebeș, unde a constatat, în urma discuțiilor cu conducătorii acelei comunități că, respectiva omunitate, de la Unire încoace, de trei ori și-a modificat statutele pentru a fi conforme legilor românești și codului silvic român”* De aceea, președintele Ioan Oprean sublinia, în continuare, că *„în diferite ocaziuni am avut diferite obiecțiuni din partea forurilor competente fiindcă statutele actuale ale Corporației nu au aprobarea prealabil a ministerului român și că corporația e constituită după legile austro-ungare, ceea ce nu se mai poate tolera”*²⁹.

²⁷ Ibidem, f.24.

²⁸ Ibidem, f.25.

²⁹ Ibidem f.26.

Interesant este însă faptul că urmările aplicării legii de reformă agrară se resimt încă în anii 1935-1936 în privința averii imobiliare a Corporației foștilor grăniceri nobili dobreni. Nu era însă un fenomen singular pentru că documentele consemnează și alte cazuri în care aplicarea legii de reformă agrară se întinde până spre sfârșitul deceniului patru al secolului trecut datorită diferitelor procese ivite între cei expropriați și cei împroprietăriți. În legătură cu acest aspect, în 16 aprilie 1935, la ședința ordinară a comitetului de administrare al corporației, președintele Ioan Oprean aducea la cunoștința respectivului comitet că „*dl. inginer Constantinescu cu delegație de la Direcția Cadastrului a sosit în Dobra pentru măsurarea averii Corporațiunii în vederea exproprierii rămasă definitivă*”. Președintele Ioan Oprean arată comitetului că, anterior, el a fost împreună cu „*dl. inginer Zamfirescu la Judecătoria de ocol și la Regiunea agricolă Ilia pentru câștigarea dosarelor pentru a se cunoaște situația de fapt*”. În urma studierii dosarelor comitetul este înștiințat că „*averea Corporației, după cum se constată din acte, este expropriată definitiv încă din 1926, când s-a pertractat cauza la Comitetul Agrar și de care comitetul n-a avut cunoștință*”. Prin urmare, comitetul luând la cunoștință despre cele expuse și „*deliberând în cauza exproprierii și constatând că acest fapt este de o gravitate excepțională și că exproprierea averii Corporației înseamnă ruina materială a membrilor ei*”, hotărăște ca dl. președinte Ioan Oprean să meargă „*cu o delegație la dl. Prefect al județului, rugându-l de sprijinul D-sale pentru ca Corporațiunea să rămână în drepturile sale*”. Totodată comitetul „*îl încredințează pe președinte pentru a lua toate măsurile de lipsă și ce le crede de bine întru menținerea neschimbată a averii Corporației, dându-i, în această privință, puteri nelimitate și fără nici o restricțiune*”³⁰.

Între anii 1935-1950, activitatea funcționarilor, a comitetelor corporației și adunările generale ale membrilor îndreptățiți se rezumă la îndeplinirea obligațiilor cuprinse în statutul corporației în special la cele privind administrarea averii imobiliare, a pădurii posesorale, la arendările pe care le-am amintit anterior etc.

La ședința adunării generale, din 5 februarie 1939, aflăm că amintita corporație grănicerească din Dobra continuă să se implice și pe piața de capital. Astfel în ședința respectiva se propunea participarea corporației la „*Societatea Cooperativă*” proiectată a se înființa sub numele de „*Cooperativa „Grănișorul*” la care corporația să intre cu un capital de 500 lei de fiecare număr și, având în vedere că „*luând ființă această cooperativă, prin comerțul ce-l va putea face cu articole de primă necesitate ca sare, bumbac etc. și obiecte necesare agricultorilor și prin valorizarea produselor țărănești ar putea aduce venituri însemnate acționarilor ei*”. Adunarea generală, ascultând „*expunerea d-lui președinte cu unanimitate hotărăște să aprobe înființarea cooperativei respective prin semnarea și achitarea capitalului social în sumă de 75000 lei*”³¹.

³⁰ Ibidem, f.27.

³¹ Ibidem, f.71.

Singura perioadă de întrerupere a activității organelor de conducere ale corporației este consemnată între 23 martie 1944 și 2 februarie 1945 când nu s-au mai ținut nici un fel de ședințe. Motivele acestei întreruperi le aflăm din expunerea președintelui Ioan Oprean făcută la ședința ordinară a comitetului de administrare al corporației din 2 februarie 1945. Conform spuselor președintelui corporației motivele întreruperii activității au fost *"bombardamentele aeriene care au început în sărbătorile Sfintelor Paști cum și din cauza evenimentelor interne cu sosirea trupelor aliate"* cauze care au făcut ca „în acest timp să nu se țină nici o ședință a comitetului”. Cu toate acestea *„funcționarii comitetului au căutat ca corporația să nu sufere întru nimic și și-au dat silința a administra, de comun acord, averea corporației în cele mai bune condițiuni și cu cea mai mare conștiinciozitate”*³².

Ultimul document referitor la activitatea Corporației foștilor grăniceri dobreni se referă la un contract de închiriere (donație) prin care respectiva corporație ceda, în 20 aprilie 1950, un edificiu proprietate a foștilor grăniceri, „pentru casă parohială, bisericii ortodoxe române din Dobra”³³.

LA CORPORATION DES ANCIENS GARDE-FRONTIERES MOBILES DE DOBRA (1860 – 1950)

Résumé

L'auteur de l'article fait une analyse ample basée sur les documents d'archive de l'activité de la Corporation des anciens garde-frontières mobiles de Dobra des années 1860-1950.

Constituée en personne juridique après la suppression des régiment de frontière avec statuts propres, la Corporation dont on parle, par ses dirigeants, a administré la fortune des anciens chevaliers mobiles de Dobra dans la période indiquée.

On met en évidence le rôle économique de la Corporation dans développement de la vieille ville privilégiée de Dobra.

³² *Ibidem*, f.103.

³³ *Ibidem*, f.133.